

Âşık Paşa ve Türk Dili

*“Aşk değil mi şol gönülde dağ olan
Hem gönül bendin kesen hem bağ olan.”*

Âşık Paşa, Horasan’dan gelerek Amasya’ya yerleşmiş olan Baba İlyas’ın torunu, Muhlis Paşa’nın oğludur. Kırşehir’de doğan ve tasavvuf-la ilgilenmiş olan Âşık Paşa; oğlu Elvan Çelebi’nin verdiği bilgiye göre dünya işlerinden el etek çekmiş ve bir velî hayatı yaşamıştır.

13. yüzyılın ikinci yarısında Karamanoğlu Mehmet Bey, sanatçıların Farsçaya gösterdiği ilgiyi doğru bulmayarak Türkçe konuşulması ve yazılması için ferman çıkarmıştır. 1317 yılında *Gülşehrî* tarafından yazılan *Manîku’t-Tayr* (Eser, Feridüddin Attar’ın aynı ad-daki Farsça eserinin özgün çevirisidir) hem sanatçının Türkçeye bir kuşdili inceliği kazan-dırması amacını yansıtmaması hem de tasavvuf öğretilerini Türklere Türkçe olarak aktarması bakımından önem taşımaktadır. Gülşehrî ile hemşeri olan ve aynı dönemlerde yaşamış olan Âşık Paşa’nın 1330’da yazdığı “*Garib-nâme*” adlı mesnevisi de hem Türkçeye verdiği önem yönüyle hem de tasavvufî içeriğiyle *Manîku’t-Tayr* ile benzer özellikler göstermektedir. Âşık Paşa Türkçenin ihmal edilmesinden duy-duğu rahatsızlığı:

*Türk diline kimsene bakmazıdı
Türklere hergiz gönül akmazıdı*

*Türk dahi bilmezidi bu dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri*

*Bu Garib-nâme anın geldi dile
Kim bu dil ehli dahi mâni bile*

*Bu Garib-nâme anın geldi dile
Kim bu dil ehli dahi mâni bile*

diyerek anlatmış, Tasavvufî eserlerin sadece Arapça-Farsça yazılmasının, bu dilleri bilme-

yen Türkler açısından mahrumiyet olduğunu anlatmıştır. Bu nedenle eserini Türkçe yazarak Türklerin de tasavvufun gizli hazinelerine aşı-na olmalarını sağlamak istemiştir.

Asıl adı Alâeddîn Ali’dir. Muhlis Paşa’nın üç oğlundan en büyüğüdür. Bu yüzden Alâ ed-Dîn Ali, “baş ağa”, yani en büyük kardeş olarak tanınmıştır. “Baş Ağa” sözü zamanla “Beşe”, sonra da “Paşa” olarak söylenmiş, şiirlerinde Âşık mahlasını kullandığı için de asıl adı olan Alâeddîn Ali unutulmuş ve Âşık Paşa adı ile ünlenmiştir.

“Âşık” adını kullanması mutasavvîf kimliği ile ilişkilendirilebilir. Sanatçı Garip-nâme’de insan-ı kâmil olmanın yollarını anlatmış aşkın amacına işaret etmiştir:

Âşık Paşa Garib-nâme adlı eserinde dünya-nın yaratılışını temelinde aşk olduğunu dile ge-tirmiş, dünyadaki her hareketin, her oluşumun aşka bağlı olduğunu ifade etmiştir.

*İşbu mülkü aşk için düzdü Çalab
Yer ü gök olmaklığa aşktır sebep
...
Pes bilin her nesne aşka kul durur
Aşk durur kim ağladur hem güldürür*

*...
Aşkdur anı durmadan hey ündeleyen
Dosta doğru yol budur gel gel diyen*

*İy Hüdâyâ doğru yoldan ırmagıl
Kendi aşkından bizi ayırmagıl*

Ona göre aşk, insana sürekli seslenmekte ve Hakk’a giden yolu göstermektedir.

Garip-nâme dışında değişik eserleri de bulu-nan Âşık Paşa dilimizin korunması anlamında yüzyıllar öncesinden günümüz insanına da birçok mesajlar vermekte ve Kırşehir’de düzenle-nen çeşitli programlarla anılmaktadır.